

Aleksandra Romańska¹

Pod merytoryczną opieką mgr Anny Kotasińskiej

ŻYCIE Kobiet W KOREAŃSKIEJ REPUBLICIE LUDOWO-DEMOKRATYCZNEJ

Streszczenie: *Artykuł prezentuje zagadnienie funkcjonowania kobiet w społeczeństwie północnokoreańskim. W sposób szczególny zostały w nim poruszone kwestie braku poszanowania równości płci w Korei Północnej oraz nierespektowania praw kobiet, które każdego dnia są narażone na przemoc fizyczną, molestowanie seksualne czy gwałty. Ponadto muszą zmagać się z licznymi obowiązkami, jak utrzymanie domu, wychowanie dzieci i wykonywanie pracy ponad ludzkie siły lub służenie po ukończeniu szkoły średniej w wojsku, gdzie także padają ofiarami przełożonych. Ciche przyzwolenie na przedmiotowe traktowanie kobiet wynika z ich historycznego już podporządkowania przedstawicielom płci męskiej, które zostało zaczerpnięte z konfucjanizmu.*

Słowa kluczowe: *Korea Północna, kobiety, życie codzienne, przemoc seksualna, obozy pracy, wojsko*

WSTĘP

Nadużycia na tle seksualnym, uprzedmiotowienie i dyskryminacja ze względu na płeć to problemy, z którymi każdego dnia zmagają się kobiety w Koreańskiej Republice Ludowo-Demokratycznej (KRLD). Ich życie od wieków było podporządkowane konfucjańskiemu systemowi uzależniającemu je od woli mężczyzn. Po chwalebnej rewolucji socjalistycznej, równouprawnieniu i nadaniu im praw stało się jeszcze bardziej patriarchalne, a domowe obowiązki kobiety zostały rozszerzone dodatkowo o zapewnienie finansowego utrzymania rodzinie i służbę na rzecz państwa. Współcześnie kobiety w Korei Północnej stale zmagają się ze stereotypowym postrzeganiem roli płci, a gdy próbują protestować lub ujawnić swoją krzywdę, spotykają się z represjami ze strony społeczeństwa oraz państwa, które nie zapewnia ochrony ani sprawiedliwości kobietom dotkniętym przemocą seksualną. Również wojsko, mimo że jest instytucją państwową, stanowi źródło wykorzystywania i dopuszczania się nadużyć seksualnych ze strony przełożonych wobec podwładnych im młodych kobiet. Podczas odbywania obowiązkowej służby w niehumanitarnych warunkach stale narażone są na przemoc seksualną. Analiza północnokoreańskich obozów pozwala dostrzec, że większość przetrzymywanych więźniów stanowią kobiety. Są one źródłem darmowej siły roboczej, traktowanej w sposób bezduszny przez strażników obozowych, którym są całkowicie podporządkowane. Doświadczają z ich strony bicia, molestowania i torturowania. Analizując dostępne wydania, artykuły i opracowania dotyczące Korei Północnej, najczęściej można napotkać kwestie związane z reżimem, polityką nuklearną bądź zamiarami porozumienia z połu-

¹ Aleksandra Romańska – studentka I roku stacjonarnych studiów I stopnia na kierunku Stosunki międzynarodowe na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego.

dniowym sąsiadem. Rzadziej natomiast poruszane są kwestie społeczne, dlatego celem tego artykułu jest analiza sytuacji jednych z najbardziej cierpiących obywateli Korei Północnej, jakimi są kobiety, a także zwrócenie uwagi na ich pozycję względem przyjętego modelu społecznego, problemu przemocy domowej, precedensów, do których dochodzi względem kobiet w armii północnokoreańskiej oraz więźniarek z obozów, czemu służyć ma analiza dostępnych treści i źródeł.

1. POZYCJA KOBIETY W KOREI – FILOZOFIA KONFUCJAŃSKA

Filozofia konfucjańska² od jej powstania w V wieku p.n.e. w Chinach miała silny rezonans oddziaływania także na inne kraje Azji Wschodniej, który z czasem zaczął tracić na znaczeniu. Obecnie prawdopodobnie najrzetelniej przywiązanie do etycznej tradycji konfucjańskiej zachował Półwysep Koreański. Szczególnie wyraźnie jest to widoczne w modelu rodziny i podziale ról pełnionych w związku z posiadaną płcią przez członków społeczeństwa koreańskiego. Konfucjanizm traktuje o zagadnieniach związanych z płcią poprzez dwa koncepty: *Namnyo-yubol* (różnice między płciami) i *Nae-Oe-Beob* (kobieta jako przedstawiciel sfery domowej i mężczyzna jako przedstawiciel sfery publicznej)³.

W systemie ukształtowanym przez Konfucjusza kobieta jest podległa mężczyźnie przez całe życie: najpierw ojcu bądź opiekunowi, następnie mężowi, a potem synowi⁴. Taki jej wizerunek nie odnosił się wyłącznie do krajów azjatyckich, gdyż również w Europie funkcjonowała podobna zależność, odnosząca się do ustroju starożytnych Aten, gdzie kobieta pozostawała nieletnia przez całe życie i nie miała żadnych praw politycznych ani obywatelskich. Wracając do Korei, w czasach panowania dynastii Joseon⁵ rola kobiety była najbardziej ograniczona i sprowadzała się głównie do kwestii prokreacyjnej, aby wydawać na świat męskich potomków i w ten sposób zapewnić ciągłość rodu. Także w obszarach życia gospodarczego, politycznego czy społecznego kobiety nie miały możliwości wpływać na ich zmianę. Wyjątkiem była działalność szamańska, gdzie kobiety nie były w pełni ograniczane. Dopiero w XIX wieku nastąpiły pewne zmiany, dzięki przybyciu do Korei chrześcijańskich misjonarzy, którzy tworzyli szkoły dla dziewcząt i tym samym pozwalali im zdobyć podstawowe wykształcenie⁶.

W XX wieku koreańskie kobiety były poddane represjom, tym razem nie ze strony własnego państwa, a władz japońskich okupujących Koreę⁷, które w celu regenerowania swoich żołnierzy powracających z podboju Azji tworzyli tzw. Korpusy

² Konfucjusz (551-479 p.n.e.) – chiński filozof, twórca systemu filozoficzno-społecznego.

³ *Confucianism and The Female Roles in K-dramas*, 26.06.2012, <http://seoulbeats.com/2012/06/confucianism-and-the-female-roles-in-k-dramas/> [dostęp: 28.10.2018].

⁴ Por. S. Ryang, *Gender in Oblivion: Women in the Democratic People's Republic of Korea (North Korea)*, [w:] „Journal of Asian and African Studies” vol. 35, no. 3.

⁵ Joseon – nazwa królestwa koreańskiego w latach 1392-1897, w którym rządy sprawowała dynastia Yi.

⁶ Zob. J. P. Rurarz, *Historia Korei*, Warszawa 2009.

⁷ Mowa o okupacji japońskiej Półwyspu Koreańskiego w latach 1910-1945. Nawet jej zakończenie nie poprawiło sytuacji kobiet, gdyż doszło do wybuchu rewolucji. Zob. S. Kim, *Revolutionary Mothers: Women in the North Korea Revolution, 1945-1950*, [w:] „Comparative Studies in Society and History” vol. 52, no. 4.

Rozrywkowe (kor. *Ilbon wianbu*), czyli domy publiczne. Rekrutowano do nich dziewczęta z różnych regionów. Niektóre z nich nie wiedziały, do jakiej pracy się je angażuje, choć prawdopodobnie się domyślały. Wstępowały do Korpusów, gdyż w ten sposób mogły zdobyć środki na utrzymanie siebie i rodziny. Szacuje się, że mogło być ich ponad 200,000⁸.

2. REFORMY A RÓWNOUPRAWNIENIE PŁCI W KOREI PÓŁNOCNEJ

Najważniejsze kwestie dotyczące równouprawnienia płci w Korei Północnej reguluje kilka aktów prawnych. Najważniejszy stanowi kilkakrotnie zmieniana konstytucja z 1972 roku⁹. Zakłada, że „kobiety mają równy status społeczny i prawa z mężczyznami”¹⁰. Ponadto zawiera zapisy traktujące o tym, że to państwo odpowiada za stworzenie kobietom warunków niezbędnych do pełnienia ról społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem roli matki i praw jej przysługujących. Oficjalnie równouprawnienie płci władze północnokoreańskie wprowadziły znacznie wcześniej ustawą z dnia 30 lipca 1946 roku. Znalazły się w niej między innymi zapisy o zakazie prostytucji, poligamii oraz zawierania przymusowych małżeństw. Ustanowiono minimalny wiek zawarcia małżeństwa (17 lat), a także minimalny wiek rozpoczęcia pracy (14 lat). Kobiety otrzymały prawo do pracy z mężczyznami, ale w lepszych warunkach, wprowadzono dla nich ośmiogodzinny dzień pracy i urlop macierzyński¹¹. Na podstawie tego aktu można powiedzieć, że kobiety zyskały swobodę, ale tylko po to, by natychmiast zostać reglamentowane przez władze, które potrzebowały całej dostępnej siły roboczej, aby odbudować państwo po wyniszczającej wojnie domowej. W rzeczywistości kobiety stały się równe mężczyznom w tym sensie, że musiały w pełni poświęcić się wyższej sprawie socjalizmu. Ich rola i obowiązki związane z funkcjonowaniem w klasycznej koreańskiej rodzinie nie uległy zmianie¹². Obiektywnie rzecz biorąc, ustawa ta była niezwykle postępową i wprowadzała wiele korzystnych dla kobiet zmian. W rzeczywistości zapis o równości kobiet i mężczyzn umożliwiał wykorzystanie kobiet jako siły roboczej, a inny zapis tej ustawy dotyczący prawa do rozwodu (art. 5) został praktycznie uniemożliwiony poprzez rozporządzenie nr 24 z 8 marca 1956 roku, w którym zniesiono rozwód za obopólną zgodą i wprowadzono zasadę, że o rozwodzie będzie orzekał sąd¹³. Mimo fizycznego istnienia zapisu prawnego, życie kobiet w Korei Północnej nie uległo poprawie, a wręcz przeciwnie – stało się znacznie trudniejsze i do dziś sytuacja ta pozostaje w bezładzie.

⁸ „Comfort women” – kobiety, które były zmuszane do pracy w Japońskich Korpusach Rozrywkowych. A. Lynch, *Comfort women*, <https://www.britannica.com/topic/comfort-women> [dostęp: 28.10.2018].

⁹ D. A. Pinkston, *The Asymmetric Strategies of the DPRK* [w:] I. Berman (red.) *The Logic of Irregular War: Asymmetry and America's Adversaries*, Lanham 2017, s. 104.

¹⁰ Korea (Democratic People's Republic of)'s Constitution of 1972 with Amendments through 1998a, https://www.constituteproject.org/constitution/Peoples_Republic_of_Korea_1998.pdf?lang=en [dostęp: 28.10.2018].

¹¹ A. Стадневская, *Права женщин в Северной Корее*, 23.11.2017, <http://www.koreya24.ru/zizn-v-severnoi-koree/prava-zensin-v-severnoi-koree> [dostęp: 28.10.2018].

¹² G. Spezza, *The Women of North Korea: Mothers and Market Leaders*, 24.04.2013, <https://www.nknews.org/2013/04/the-women-of-north-korea-mothers-and-market-leaders/>.

¹³ H. Ogawa, *Pochwała czy potępienie – sytuacja kobiet w Korei Północnej* [w:] A. Rzepliński, J. Hosaniak (red.) *Korea Północna za zasłoną*, tłum. J. Hosaniak, Warszawa 2004, s. 88.

3. ROLA KOBIETY W SPOŁECZEŃSTWIE PÓŁNOCNOKOREAŃSKIM

3.1. Praca kobiet

Kobiety w Korei Północnej są zobowiązane do aktywnego podjęcia pracy poza domem. Poza ideologicznym zaangażowaniem na rzecz równości płci rząd postrzega zatrudnienie kobiet jako niezbędne ze względu na niedobór siły roboczej w kraju. Żadna z osób zdrowych nie jest oszczędzana w walce o zwiększenie produkcji, aby móc konkurować z bardziej liczną, południową połową Półwyspu. Według jednego z południowokoreańskich źródeł kobiety w Korei Północnej mają poświęcić osiem godzin dziennie na pracę, osiem godzin na naukę (przypuszczalnie na studia *Juche*¹⁴), a pozostałe osiem godzin na odpoczynek i sen. Kobiety, które mają troje lub więcej dzieci, powinny pracować tylko sześć godzin dziennie, otrzymując przy tym wynagrodzenie za ośmiogodzinną pracę. Mimo takich zapisów okazuje się, że jednak większość czasu kobiety poświęcają na pracę, która nie tylko przekracza ośmiogodzinne normy, ale też przysługuje za nią mniejsze wynagrodzenie. Kobiety wykonują większość, jeśli nie wszystkie prace w domu i gospodarstwie (jeśli istnieje). Cięży na nich także odpowiedzialność za wychowywanie dzieci, a czasem ich edukację. Większość kobiet pracuje w przemyśle lekkim, gdzie płaci się im mniej niż mężczyznom w przemyśle ciężkim. W pracach biurowych najczęściej zajmują stanowisko sekretarki, choć zazwyczaj jest to praca na niższych szczeblach, ponieważ rozwój kariery oraz zdobywanie wyższych pozycji jest stanowią domenę mężczyzn przynależących do Partii Pracy Korei, która stanowi bramę do władzy i dogodnego życia. Różnice w rolach pełnionych przez kobiety i mężczyzn są zresztą potwierdzane przez praktykę rozróżniania edukacji chłopców i dziewcząt zarówno na poziomie podstawowym, jak i wyższym. Podczas gdy w przypadku chłopców większy nacisk kładzie się na wychowanie fizyczne, dziewczętom dedykowane są zajęcia związane z ekonomiką funkcjonowania domu. Wskazuje się, że ta różnica w socjalizacji dzieci różnych płci powinna być zniwelowana, by rozwiązać problem nadmiernego obciążania kobiet obowiązkami domowymi i nie dopuszczania ich w większości do kontynuowania nauki na poziomie uniwersyteckim¹⁵.

3.2. Kwestia kobiecości

Jon Halliday wskazuje: „Kiedy pytałem o kobiety, które nie chciały mieć dzieci, powiedziano mi: „Wszystkie kobiety w naszym kraju chcą dzieci. Każda kobieta, która nie miałyby, uważana byłaby za *isang*. Sprawdziłem słowo *isang* (nienormalny) i byłem pewien, że tak właśnie było. Kiedy zapytałem, czy istnieje zatem społeczne piętno związane z kobietami, które nie miały dzieci, znowu usłyszałem: „Wszystkie kobiety mają dzieci””¹⁶.

Pomimo niedoborów żywności zachęca się kobiety do rodzenia dzieci, które stanowią przyszłą siłę, w związku z tym urodzenie dziecka jest obowiązkiem kobiety względem państwa. Jednak bywa, że ciężarne kobiety z własnej woli chcą poddać się

¹⁴ Więcej o ideologii *Juche*: K. Weber, *Wpływ ideologii Juche na politykę Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej*, [w:] „Przegląd Geopolityczny” nr 27.

¹⁵ *North Korea: The Role of Women*, czerwiec 1993, <http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-9534.html> [dostęp: 28.10.2018].

¹⁶ G. Spezza, *op. cit.*

operacji aborcyjnej lub wymusić poronienie, gdy wiedzą, że nie będą mogły wykarcić własnego dziecka, bo nie mają wystarczających środków do życia. Według ekspertów Światowego Programu Żywnościowego przy Organizacji Narodów Zjednoczonych, nadal wiele matek polega na pomocy humanitarnej, by móc zaspokoić swoje podstawowe potrzeby żywnościowe oraz swoich dzieci¹⁷. Również stanu położnictwa i ginekologii stanowi źródło problemów, gdyż w Korei Północnej nie ma odpowiedniej i nowoczesnej opieki medycznej dla kobiet w ciąży czy noworodków. Także kwestia antykoncepcji jest całkowitą odpowiedzialnością kobiet. Na rynkach są sprzedawane środki antykoncepcyjne dla mężczyzn, jednak są one nielegalne i zazwyczaj pochodzą z przemytu z Chin. Podobnie dla kobiet środki antykoncepcyjne (zwane z języka angielskiego w Korei Południowej *loop*, a w Korei Północnej *hook*) są przemywane z Chin, jednak ich zdobycie jest trudniejsze. W obecnych czasach rodzice, kiedy dziewczyna skończy szkołę średnią i zostanie powołana do służby wojskowej, przyzwalają na użycie środków antykoncepcyjnych lub sami starają się dla niej je pozyskać, chcąc w ten sposób uchronić córkę przed ciążą wynikającą z gwałtu. Nigdy nie wiadomo, kiedy może się to zdarzyć. Jeśli dziewczyna wyjdzie z domu, zostanie zgwałcona i zajdzie w ciążę, znalezienie sprawcy graniczy z cudem. Uniemożliwia to brak monitoringu oraz milczenie potencjalnych świadków, gdyż składanie tego typu zeznań jest społecznie niewłaściwe. Niestety przypadki gwałtów na młodych dziewczynach są częstym zjawiskiem, jednak kobiety nie chcą o tym mówić, ponieważ jeśli to zrobią, będą poddane stygmatyzacji społeczeństwa. Zgwałcona kobieta uważana jest za nieczystą, więc by chronić swoją reputację, kobiety milczą, a pojęcie „gwałciciel” nie istnieje w Korei Północnej. Nie dlatego, że ich nie ma, ale dlatego, że ofiary nie decydują się o tym mówić¹⁸.

Preferowanym kandydatem na męża w Korei Północnej jest student, żołnierz. Najlepiej także, aby nie był on najstarszym synem, gdyż w tradycji koreańskiej pierworodny zostaje powołany do opieki nad rodzicami na starość. Jest to wybór realistyczny, ponieważ nie jest łatwym zadaniem utrzymać rodzinę, jeśli wziąć pod uwagę ograniczone możliwości znalezienia pracy oraz niepewny dostęp do pożywienia. Wówczas utrzymanie starzejących się rodziców jest dodatkowym obciążeniem. Sam zaś ślub dla kobiety w Korei Północnej nie jest marzeniem, a naturalnym następstwem. Gdy tylko dziewczyna skończy wymagany wiek, może wziąć ślub, choć zazwyczaj decyduje się na niego po powrocie z wojska. Z reguły celebrowanie odbywa się w obrzędzie tradycyjnym. Panna młoda i pan młody ubierają się w odświętne stroje, idą do ratusza, aby zarejestrować swój związek, a następnie składają kwiaty pod pomnikiem Wielkiego Przywódcy, towarzysza Kim Ir Sena. Jeśli zapytać małżonków, dlaczego zawarli związek, jako odpowiedź można usłyszeć: „Chcemy mieć wiele dzieci. Kiedy dorosną, pójdą do wojska, będą bronić naszego kraju przed wrogami i zadowolą naszego przywódcę Kim Dzong Una swoimi sukcesami”¹⁹. W Korei Pół-

¹⁷ C. Kampschoer, *Mothers, children, lacking basic nutrition in North Korea: UN food aid chief*, 11.05.2018, <https://news.un.org/en/story/2018/05/1009502> [dostęp: 30.10.2018].

¹⁸ *Being a Women in North Korea*, Asian Boss, 11.08.2017, <https://www.youtube.com/watch?v=jINTJVK1REk&feature=youtu.b> [dostęp: 28.10.2018].

¹⁹ А. Орехова, *Назад в СССР? Шокирующие особенности жизни и быта в Северной Корее*, 23.02.2018, <http://m.woman.ru/rest/medley8/article/216874/> [dostęp: 28.10.2018].

nocnej ślub nie jest przeżyciem wyłącznie rodzinnym, lecz przede wszystkim związanym z państwem, w którym zwyczaj rzucania bukietu przez pannę młodą został zastąpiony złożeniem przez nowożeńców kwiatów przed pomnikiem Najwyższego Przywódcy i oddaniem mu hołdu²⁰.

3.3. Kobieta jako żywiciel rodziny

Kobiety w Korei Północnej nie tylko muszą zajmować się domem, ale także go utrzymywać. Stało się to, kiedy zyskały one prawa ekonomiczne w 1946 roku i mogły rozpocząć działalność przedsiębiorczą, w czym miał pomagać utworzony w tym samym roku Związek Kobiet Demokratycznych Korei Północnej. Jego zadaniem była emancypacja kobiet i wprowadzenie ich w socjalistyczne społeczeństwo. W praktyce był narzędziem wpajania posłuszeństwa dla nowej ideologii i kontrolowania działań kobiet, aby nie uniezależniły się od państwa. Praca była dla nich możliwa jedynie w zakładach produkcyjnych na nierównych warunkach lub poprzez działalność w handlu, co jest uważane za „zajęcie gorszące”, ponieważ pozwala na pewną niezależność od państwa, a w Korei Północnej państwo jest wszystkim. Kobiety mogły zacząć zajmować się prowadzeniem małych straganów (*jangmadang*), które co prawda nie są legalne, jednak powszechnie tolerowane²¹.

Szczególne zdolności przedsiębiorcze kobiety wykazywały w latach głodu, gdy musiały znaleźć sposób na uzyskanie pożywienia, kiedy to państwo nie mogło dostarczać racji żywnościowych. Dokonywały wielu poświęceń, aby wyżywić rodzinę. Kryzys nastąpił przez izolację polityczną Korei Północnej po 1989 roku, brak reform, a także czynniki przyrodnicze, jakim były powodzie w latach 1995-1996²². W kraju zapanowała klęska głodu i według szacunku w latach 1995-1999 śmierć z tego powodu mogło ponieść nawet 2,5 mln Koreańczyków²³.

Kobiety w tamtym okresie podejmowały się wszelkich prac oraz innych sposobów, aby wykarmić swoje dzieci. Jednak czasami sytuacja była tak ciężka, że były zmuszane do porzucania najslabszego, czyli przeważnie najmłodszego bądź chorego potomstwa. Zanotowano także przypadki kanibalizmu. Wiele dzieci po utracie rodziców zaczęło żebrac na ulicy. Niektóre z nich trafiły do specjalnych obozów, w których umierały w wyniku głodu i braku opieki. Warto dodać, że obecnie według danych zebranych przez ekspertów ONZ problem niedożywienia dotyczy 28% ciężarnych albo karmiących piersią kobiet²⁴.

Sytuację kobiet w latach kryzysu prezentuje S. O. Lee w swojej książce „Oczy bestii bez ogona”. Píše w niej: „Warunki ekonomiczne w Korei pogorszyły się w latach osiemdziesiątych. 80% więźniarek z obozu Kyecheon stanowią gospodynie domowe. Ze względu na nieudolność polityki ekonomicznej i z powodu pogarszających

²⁰ K. Yoo-sung, *Our (party's) wedding: Tying the knot in North Korea*, 29.07.2015, <https://www.nknews.org/2015/07/our-party-s-wedding-tying-the-knot-in-north-korea/>.

²¹ G. Spezza, *op. cit.*

²² Zob. S. Haggard, M. Noland, *Famine in North Korea Redux?* [w:] „Journal of Asian Economics” vol. 20, no. 4.

²³ K. Basu, *Famine*, <https://www.britannica.com/science/famine> [dostęp: 30.10.2018].

²⁴ R. Kyong Hun, D. Leinarte, *Committee on the Elimination of Discrimination against Women examines the reports of the Democratic People's Republic of Korea*, 08.12.2017, <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=22373&LangID=E> [dostęp: 30.10.2018].

się warunków życia kobiety zostały zmuszone do prowadzenia nielegalnej działalności, żeby wyżywić rodziny. Wiele z nich uznano za „kryminalistki”. Takie „kryminalistki” stanowią większość w obozach północnokoreańskich²⁵. Autorka dodaje też, że do obozu trafiały kobiety za małe występki: „Racje pożywienia przestano rozdzielać przez pewien okres czasu. Jedna z matek, nie mogąc znieść widoku swoich głodnych dzieci, ukradła worek kukurydzy z pobliskiego państwowego gospodarstwa rolnego. Podczas rozprawy zaprotestowała: „Proszę, zrozumcie, że to okoliczności popchnęły mnie do kradzieży. Wiem dobrze, że kradzież to bardzo zły czyn. Ale co mam robić, gdy przerywa się przyznawanie racji żywności? Nie chciałam tego ukraść. Ale nie mogłam znieść widoku moich głodnych dzieci”. Jej słowa oburzyły sędziego, który skazał ją na piętnaście lat pobytu w obozie za „wyrażanie niezadowolonia wobec polityki partii”²⁶.

Z badań przeprowadzonych przez Human Rights Organization w 2011 i 2012 roku wynika, że nieformalny dochód obywatela Korei Północnej to 50 000-150 000 koreańskich won na miesiąc lub od 6 do 18 dolarów zarobionych na czarnym rynku, a przychód legalny może wynosić od 2,000 do 6,000 won na miesiąc, czyli mniej niż koszt kilograma ryżu, który w mieście Hyesan wynosi 8,490 won. Uciekinierka z Korei Północnej, Kim Min-jung, w wywiadzie prezentowanym w magazynie Reuters mówi, że dla kobiety lepiej, aby sprzedawała przedmioty na rynku lub poślubiła mężczyznę, który żyje z łapówek od tych kobiet sprzedających na rynku, niż zarabiać legalnie lub liczyć na męża²⁷. W zdominowanym przez mężczyzn systemie Korei Północnej uważa się, że mąż w domu jest jak pies stróżujący, który nic nie wnosi dla utrzymania domu lub porównuje się go do światła zgaszonego przez cały dzień. Analizując podane porównania można zauważyć, że mężczyźni mimo wysokiej pozycji w państwie niewiele robią dla utrzymania rodziny, dlatego to właśnie kobieta uważana jest za żywiciela domu. Dodatkowo uprzywilejowana pozycja mężczyzny bywa często wykorzystywana do nadużyć przemocy względem swoich żon. Dużą rolę odgrywają także uwarunkowania mentalne. Dla Koreańczyków normalną kwestą jest to, że kobieta „służy” mężczyźnie, ma to odniesienie do głęboko zakorzenionego systemu konfucjańskiego, który został na siłę wpłątany w teorię marksistowską, z czego narodziło się „upozorowane równouprawnienie płci” w społeczeństwie północnokoreańskim²⁸. Zdarza się, że nikłe dochody kobiet są zabierane przez mężczyzn i przeznaczane na alkohol. Kobiety się temu nie sprzeciwiają, ponieważ taka forma protestu grozi karą, co czasami bywa popierane przez kobiety, którym od dziecka wpaja się podległość. Przemoc domowa oraz nadużycia w stosunku do kobiet są na porządku dziennym w Korei Północnej. Mimo „równouprawnienia płci” mężczyzna może uderzyć kobietę na ulicy i nie spotkać się z żadną sankcją ze strony państwa czy społeczeństwa, czego w żadnym razie nie może uczynić kobieta. Uciekinierki z Korei Północnej, które decydują się na wywiady, często opowiadają o beznadziejnej sytuacji domowej kobiet zmuszonych, by zapewnić byt rodzinnie, znosić przy tym

²⁵ S. O. Lee, *Oczy bestii bez ogona*, Chonji Media, Seul 1996, s. 107 [za:] H. Ogawa, *op. cit.*, s. 92.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ J. Park, *In North Korea, men call the shots, women make the money*, 24.05.2015, <https://www.reuters.com/article/us-northkorea-women/in-north-korea-men-call-the-shots-women-make-the-money-idUSKBN0090Y020150524> [dostęp: 30.10.2018].

²⁸ K. Park, *Women and Revolution in North Korea* [w:] „Pacific Affairs” vol. 65, no. 4, s. 527.

nieraz wieloletnie wykorzystywanie i nie móc przy tym liczyć na jakąkolwiek pomoc, jako że są niedostrzegane przez funkcjonujący reżim²⁹.

4. KOBIE TY JAKO OBIEKTY PRZEMOCY

4.1. Przemoc domowa

Dla społeczeństwa normalnym zjawiskiem jest, że mężczyzna bije kobietę. Nie jest ona postrzegana jako ofiara, ale jako winowajca. Rozmówczyni północnokoreańska opowiadała w wywiadzie przykłady reakcji społeczeństwa na przemoc wobec jego żeńskiej części. Często można usłyszeć komentarze obarczające kobietę, która to swym nagannym zachowaniem zdenerwowała mężczyznę i zasłużyła na karę. Popularne jest także powiedzenie: „Kobiety i miotły powinny być bite raz dziennie przez kilka dni, aż wrócą do swojego pierwotnego stanu” – to znaczy, że możesz bić kobietę aż wróci jej rozum, czyli aż zacznie być całkowicie podległa³⁰.

Inna z kobiet opowiedziała, że po ukończeniu szkoły średniej wstąpiła do wojska. Tam poznała chłopaka, który także służył w armii i zostali parą. Ona została zwolniona szybciej niż on i zaczęła prowadzić małą działalność – stragan, aby zarabiać na życie. Problem jednak tkwił w tym, że aby sprzedawać produkty, musiała być przyjazna dla klientów, a północnokoreańscy mężczyźni nie uznają takiego zachowania, nawet gdy jest to część pracy. Przysporzyło jej to krytyki ze strony chłopaka po powrocie z armii, oskarżającego ją o filtrowanie i uśmiechanie się do innych mężczyzn. Gdy próbowała mu wytłumaczyć, że to integralna część jej pracy, była bita w twarz. Wówczas nie byli jeszcze małżeństwem, a jedynie narzeczonymi. Mimo to nawet jej rodzice stanęli w obronie narzeczonego i nakazali jej być tolerancyjną, zaś uderzenie córki nie stanowiło dla nich przeszkody dla zawarcia małżeństwa³¹.

Koreańscy mężczyźni lubią alkohol, a po nim stają się agresywni w stosunku do swoich żon. Kobieta w wywiadzie opowiada, jak była świadkiem poważnej przemocy domowej. W rodzinie mieszkającej w jej sąsiedztwie mąż tak mocno bił żonę, że ta nie mogła potem ustać. Pewnego razu słyszała wyznanie kobiety, która krzychała, że wolałaby skoczyć z czwartego pięta, niż być pobitą na śmierć przez swojego męża. Faktycznie wyskoczyła z budynku, na szczęście, jako że była zima, uratowała ją gruba warstwa śniegu, dzięki której kobieta przeżyła upadek. Na skutek tego zdarzenia była skazana do końca życia chodzić o kulach i nie uchroniło to jej przed dalszym mieszkaniem ze swoim mężem³².

4.2. Kobiety w północnokoreańskich obozach pracy

Rozporządzenie Kim Ir Sena dotyczące umieszczania w obozach pracy rodzin przestępców, aby nie plamili społeczeństwa, spowodowało, że do przymusowej pracy zostały wysłane miliony kobiet i dzieci, którzy również dzisiaj stanowią większość więźniów. Było to podyktowane polityką mającą zapewnić darmową siłę roboczą dla państwa znajdującego się na skraju przepaści. Jednakże represyjny system

²⁹ J. Park, *op. cit.*

³⁰ *Being a women (...) op. cit.*

³¹ *Ibidem.*

³² *Ibidem.*

obozów pracy sprawił, że zamiast poprawy sytuacji ekonomicznej, nastąpił regres demograficzny, gdyż wydawane wyroki zazwyczaj dotyczą długich okresów, a restrykcyjne warunki panujące w obozach przyczyniają się do większej śmiertelności wśród więźniów. Za przykład można podać 18-godzinny dzień pracy dla kobiet w obozach. S. O. Lee w swojej książce pisze: „W ciągu 3 miesięcy kobiety, więźniarki miały za zadanie wyprodukować setki tysięcy koszy przeznaczonych na eksport do Rosji, podstawek pod donice i popielniczek do Polski, swetrów i żakietów do Japonii. (...) Kobiety wstawały o 5:00 rano i zaczynały pracę o 5:30. Po zakończeniu pracy musiały jeszcze zostać, więc nie wychodziły przed 11:00 wieczorem. Po pracy przygotowywały plany norm na kolejny dzień, podliczały dzienną produkcję oraz opracowywały plany zredukowanych racji żywności za niewykonanie dziennej normy. (...) Kobiety najbardziej boją się zmniejszonej ilości pożywienia. Starają się jak mogą, żeby wykonać dzienną normę i uniknąć kary. Często się zdarza, że igły maszyny do szycia przeszywają im palce, ponieważ tak się śpieszą”³³. Pokazuje to, jak wyniszczający i bezwzględny jest system północnokoreański w stosunku do swoich obywateli.

Komitet ONZ ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet naciska na rząd Korei Północnej, aby powstrzymał funkcjonariuszy służby bezpieczeństwa i strażników więziennych od fizycznego i seksualnego wykorzystywania więźniarek. Także Human Rights Watch informuje, że różnice w otrzymywanych wyrokach stanowią od około 6 miesięcy w obozie pracy przymusowej (*rodong danryeondae*) do 5-7 lat w obozie karnym „zwykłych zbrodni” (*kyohwaso*). Kobiety, które były więźniarkami i zdecydowały się na wywiad, opowiadały, że agenci SSD lub policjanci przesłuchiwali oskarżone w wyznaczonych pokojach indywidualnie, dotykali ich twarzy i ciał, czasami pod ubraniami. Kobiety w takiej sytuacji nie miały możliwości protestu, ponieważ od przesłuchujących w dużej mierze zależy przyszłość kobiet. Według Komitetu ONZ ds. Likwidacji Dyskryminacji istnieją wyraźne dowody na to, że kobiety są wykorzystywane fizycznie i seksualnie bez względu na to, jak bardzo Pyongyang temu zaprzecza. Jeśli kobiety spróbują uciec do Chin, mogą zostać tam złapane i odesłane do Korei Północnej, za co czekają je rygorystyczne sankcje. Według dwójki byłych więźniów w obozie w Chongori (*kyohwaso*), którzy opuścili Koreę Północną w 2013 roku i zwierzyli się organizacji Human Rights Watch, do 2010 roku około 80% z 1000 więźniarek odbywało kary za nielegalne opuszczenie Korei Północnej. Wiele kobiet w więzieniu zostało przymusowo odesłanych z Chin do Korei Północnej po tym, jak zostały sprzedane chińskim mężczyznom, którzy szukali żon, lub były wykorzystywane do świadczenia usług seksualnych³⁴.

Ji Hyeon-A, która uciekła z Korei Północnej, zgodziła się na przedstawienie Radzie Bezpieczeństwa ONZ swoich doświadczeń związanych z przebywaniem w obozie. Została do niego zesłana po nieudanej ucieczce wraz z rodziną do Chin. W 1998 roku rodzina Hyeon-A zdecydowała się na opuszczenie Korei Północnej, jednakże po przekroczeniu granicy i dotarciu do Chin zostali oni złapani i odesłani jako uciekinierzy do swojego kraju. Zanim do tego doszło, jej siostra została sprzedana

³³ H. Ogawa, *op. cit.*, s. 93.

³⁴ UN: *Expose Abuses of Women in Detention in North Korea*, 06.11.2017, <https://www.hrw.org/news/2017/11/06/un-expose-abuses-women-detention-north-korea> [dostęp: 30.10.2018].

starszemu mężczyźnie, matka została dotkliwie pobita, a ojciec zaginął. Kiedy Ji podjęła następną próbę ucieczki do Chin, ponownie została złapana i odesłana do Korei Północnej, trafiając do więzienia politycznego. Kobiety, które zaszły w ciążę w Chinach, są zmuszane do aborcji po powrocie, ponieważ polityka reżimu Korei Północnej nie uznaje mieszania się nacji i takie związki uznawane są za zdradę kraju. Dlatego w obozach kobiety w ciąży, które nie zostały zmuszone do aborcji, wykonują ciężką pracę przez cały dzień bez przerwy³⁵.

W obozach funkcję strażników pełnią mężczyźni, którzy wykorzystują swoją pozycję nad więźniarkami i znęcają się nad nimi, torturują bądź gwałcą. Kobiety mogą być brutalnie pobite za nawet najdrobniejsze wypadki lub nawet bez przyczyny. Te, które zaszły w ciążę po zgwałceniu przez strażników, aby nie powodować problemów dla nich, są po cichu usuwane z obozu i potajemnie przez nich zabijane. Ji Hyeon-A podzieliła się informacjami o żywieniu w obozach, którego zawsze brakuje, dlatego więźniowie zmuszeni są jeść wszystko, co może zapewnić przeżycie, jak na przykład surowe szarańcze, insekty czy korzenie. Według Amnesty International około 40% więźniów umiera z powodu niedożywienia i żyje w celach o niehumanitarnych warunkach³⁶.

4.3. Uciekinierki z Korei Północnej

Jak ciężkie jest życie kobiet w Korei Północnej, pokazują statystyki dotyczące liczby uciekinierów do Korei Południowej. Według nich około 68,7% Koreańczyków z północnej części Półwyspu, którzy kiedykolwiek uciekli do Korei Południowej, stanowią kobiety, co wykazały 4-miesięczne badania przeprowadzone przez Północno-Koreańską Fundację Uchodźców. Pokazały one również, że liczba północnokoreańskich uciekinierów przybywających na południe wzrosła trzykrotnie od lat 90. XX wieku i stanowią oni ponad 70% osób przybywających od 2006 roku do Korei Południowej. Kobiety obarczone obowiązkami utrzymania domu, pracy, wychowania i nauki dzieci, a także doznające poniżeń oraz uprzedmiotowienia w społeczeństwie łatwiej decydują się na ucieczkę, także w akcie desperacji, gdyż wiedzą, że ich los nie może być już gorszy. Ponadto żeńscy obywatele nie są aż tak związani strukturalnie z państwem jak mężczyźni, którzy są zobowiązani do 10-letniej służby wojskowej, a także pracy głównie w placówkach państwowych, przez co trudniej im się wy dostać z Korei Północnej³⁷.

Oczywiście fakt, że zwiększyła się liczba uciekinierów, nie oznacza, że stało się to łatwiejsze. Nadal za opuszczenie kraju grożą restrykcyjne sankcje dla obywateli, którzy zdradzili swoje państwo. Chcące uciec z Korei Północnej kobiety poza tym, że muszą ponieść ryzyko represji ze strony reżimu w przypadku porażki, dodatkowo, jeśli chcą przedostać się do Chin, muszą przepłynąć rzekę. Przemysłowcy

³⁵ S. Haggard, M. Noland, *Gender in Transition: The Case of North Korea*, East-West Center Working Papers, Economics Series, no. 124, November 2011, s. 16.

³⁶ *North Korea: Political Prison Camps*, Media Briefing, Amnesty International, 03.05.2011, <https://www.amnesty.org/download/Documents/28000/asa240012011en.pdf> [dostęp: 30.10.2018].

³⁷ S. Kim, *Why are the majority of North Korean defectors female?*, 31.07.2013, <https://www.nknews.org/2013/07/why-are-the-majority-of-north-korean-defectors-women/> [dostęp: 30.10.2018].

pomagający uciekinierkom w przedostaniu się do Chińskiej Republiki Ludowej nie raz żądają dodatkowych „usług” od kobiet, które – jeśli chcą uciec – muszą być przygotowane na takie żądania. Podobnie kształtuje się sytuacja kobiet zajmujących się działalnością handlową i jeżdżących koleją do Chin, by nabyć tam niezbędne towary. W pociągach obecni są strażnicy, którzy mają za zadanie sprawdzać, czy kobieta niczego nie przemyca. Normalnym zjawiskiem jest, że podczas kontroli strażnicy dokładnie sprawdzają osobę, dopuszczając się przy tym molestowania, a nawet gwałtu. Jeśli kobieta się sprzeciwi, zostaje przez nich zgłoszona jako przemytniczka i skazana na represje (obóz), dlatego, nie mając wyjścia, godzi się na takie traktowanie. Droga z Pyongyang do Hyesan to około 350 mil. Jej przebycie pociągiem zajmuje do dwóch tygodni, podczas których kobiety mogą wielokrotnie doświadczać przemocy seksualnej³⁸.

5. KOBIEТЫ W PÓLNOCNOKOREAŃSKIEJ ARMII

Kobiety w restrykcyjnym społeczeństwie północnokoreańskim muszą się zmagać z licznymi barierami, uprzedmiotowieniem i wykorzystywaniem seksualnym, jednak najgorsze warunki dla nich panują w najbardziej patriarchalnej instytucji, jaką jest wojsko. W 2015 roku władze Korei Północnej wydały rozporządzenie dotyczące obowiązkowej służby wojskowej dla kobiet. Zobowiązuje ono kobiety po ukończeniu szkoły średniej, czyli w wieku 17 lub 18 lat, do podjęcia służby, odbywanej aż do 23. roku życia.

O sytuacji kobiet od wewnątrz opowiedziała uciekinierka z Korei Północnej, która służyła w armii. Z przekazów Lee So Yeon – udzielonych w wywiadzie dla BBC – wynika, że warunki sanitarne panujące w koszarach są niehumanitarne. W okresie letnim kobiety muszą wytrzymywać niedogodności związane z wysoką temperaturą, brakiem dostępu do świeżego powietrza oraz nieprzyjemnym zapachem, pochodzącym z przesiąkniętych potem materaców wykonanych z łusek ryżowych. Sytuacji nie poprawiał fakt, że na ogół w jednym pokoju obcuje ponad tuzin kobiet. Kolejną kwestią jest sporadyczny dostęp do wody. Budynki, w których mieszkają, zostały zbudowane po wojnie koreańskiej i od tamtej pory prawdopodobnie nie były odnawiane. Jak opowiada L. So Yeon, władze doprowadzały wodę poprzez wąż zanurzony w pobliskim strumieniu, skąd poza wodą przybywały także do koszarowych łazienek żaby i węże. Z podanych przekazów wynika, że dla kobiet w północnokoreańskiej armii trudności zaczynają się na poziomie zaspokojenia potrzeb fizjologicznych i dotyczą wszystkich obszarów ich funkcjonowania³⁹.

Dla wielu młodych kobiet, które dopiero przystąpiły do wojska, idea patriotyzmu i wspólnoty jest bardzo atrakcyjna i wywiera na nich wrażenie. Jak tłumaczy So Yeon, codzienne zajęcia dla kobiet i mężczyzn wyglądały bardzo podobnie, z wyjątkiem zmniejszonej aktywności fizycznej kobiet, które zobowiązane były do zajmowania się sprzątaniami i gotowaniem, z czego byli zupełnie zwolnieni mężczyźni. Jednak według So Yeon, gdy znowu nastąpił kryzys, a racje żywnościowe zostały

³⁸ *Being a women (...), op. cit.*

³⁹ M. Mohan, *Rape and no periods in North Korea's army*, 21.11.2017, <https://www.bbc.com/news/stories-41778470> [dostęp: 30.10.2018].

zmniejszone w przeciwieństwie do coraz cięższych treningów fizycznych, wiele kobiet zaczęło cierpieć z powodu osłabienia organizmu, co prowadziło do wystąpienia problemów zdrowotnych: „Po sześciu miesiącach bądź roku służby przestałyśmy mieć cykle menstruacyjne z powodu ciągłego niedożywienia i stresu. Kobiety mówiły, że są szczęśliwe z powodu braku menstruacji. Były szczęśliwe, ponieważ sytuacja była tak trudna, że gdyby miały miesięczne okresy, byłoby dla nich jeszcze gorzej”⁴⁰.

Po tym, jak w 2015 roku rząd ogłosił obowiązkową służbę dla kobiet, zrobił nieoczekiwany krok, ogłaszając zamiar dystrybucji Daedong, prestiżowej marki higienicznej, dla kobiet w armii, aby zachęcić je do bardziej pozytywnego nastawienia przy wstępowaniu do wojska. Również produkty innej „prestiżowej” marki kosmetycznej (Pyongyang Products) zaczęto rozpowszechniać w kilku damskich oddziałach. Stało się to po przemówieniu Kim Dzong Una, który w 2016 roku zarządził, aby kosmetyki północnokoreańskie były konkurencją dla wiodącymi światowymi markami, takimi jak Chanel czy Christian Dior⁴¹.

Najważniejszą kwestią pozostaje problem przemocy seksualnej w wojsku, który ma powszechny charakter, jednak – podobnie jak w innych instytucjach państwowych – nie jest upubliczniany. Możliwość wstąpienia do Partii Pracy Korei jest drogą do bezpiecznego, udanego życia w Korei Północnej, a głównym powodem, dla którego kobiety decydują się na zostanie w armii, jest możliwość członkostwa w Partii. Urzędnicy wyższego szczebla często wykorzystują ich ambicje i chęci poprawienia swojej sytuacji życiowej, by nimi manipulować. Prowadzi to do nękania młodych kobiet, poprzez groźbę blokowaniem ich szans na dołączenie do Partii, jeśli nie będą się godzić na wykorzystywanie seksualne ze strony zwierzchnika lub postanowią je gdzieś zgłosić. Ze strachu większość kobiet cierpi w milczeniu. Jeśli jednak przypadkowo kobiety znajdą w ciężę przez gwałt ze strony dowódcy, to one ponoszą odpowiedzialność oraz winę. Dlatego też, aby doprowadzić do poronienia i tym samym zaoszczędzić problemów sobie oraz przełożonym, stosują szereg niebezpiecznych metod, jak zaciśnięcie brzucha za pomocą pasa wojskowego do tego stopnia, by zostały uszkodzone organy wewnętrzne dziecka, lub poprzez zażywanie leków przeznaczonych do usuwania pasożytniczych organizmów. Martwe płody stanowią więc powszechny widok w wojskowych toaletach⁴².

Uciekinierka, która służyła w północnokoreańskiej armii 10 lat, wyznaje, że w jej dywizji było 120 kobiet, a wszystkimi przełożonymi byli mężczyźni. Dowódca mógł wybrać kobietę z szeregu i powiedzieć, aby poszła z nim do jego gabinetu, gdzie ją molestował. Opowiada, że sama była wiele razy świadkiem takich selekcji i mimo że wszystkie kobiety były świadome powagi sytuacji, nie mogły nic zrobić, ponieważ w wojsku przełożeni mają niekwestionowaną władzę. Kobiety były także zobowiązane do wykonywania pracy urzędowej. Wzywano je pojedynczo do danego pokoju, aby ręcznie spisywały raporty według podanych instrukcji, jednak w trakcie tych czynności były także narażone na molestowanie. Młode kobiety, które dołączyły do

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² H. Lim, *What Life is like for North Korean Women – according to defectors*, 09.09.2018, <https://www.independent.co.uk/world/north-korean-women-rights-kim-jongun-domestic-violence-sexual-harassment-a8525086.html> [dostęp: 30.10.2018].

armii, mogły pomyśleć, że przełożony jest dla nich miły i tak wyraża swoją troskę. W Korei Północnej nie występuje określenie „molestowanie seksualne”, dlatego czasem kobiety uważają takie zachowania za naturalne oraz odbierają je jako wyraz sympatii⁴³.

Zdarzały się jednak również przypadki kobiet, które doznały tak wielkiej krzywdy, że nie były w stanie dalej żyć. So Yeon podaje przykład dziewczyny zgwałconej pod koniec służby wojskowej. Nie potrafiła ona sobie poradzić z tym traumatycznym przeżyciem, a dodatkowo została niehonorowo zwolniona, co jest uważane za wielką hańbę. W drodze powrotnej do domu popełniła samobójstwo, wyskakując z jadącego pociągu, ponieważ nie umiała dalej normalnie funkcjonować i obawiała się, że jej rodzina się jej wyprze. W innym przypadku dziewczyna była gwałcona przez swojego przełożonego przez cały okres swojej służby, a ze względu na obowiązujące normy społeczne musiała zachowywać się tak, jakby nic się nie działo. Ostatecznie załamała się i pewnego dnia podczas pełnienia nocnej służby zastrzeliła wszystkich przełożonych, kiedy oni spali (łącznie 30 osób), a następnie popełniła samobójstwo, wykonując strzał w głowę. Mimo że przedstawiciele armii KRLD twierdzą, że traktują ten problem bardzo poważnie, a mężczyźni skazani za gwałt mogą liczyć na karę pozbawienia wolności do lat 7, to jednak w większości przypadków zostają oni niewinni. Dzieje się tak głównie z powodu braku świadków lub dowodów, jednak najczęściej z powodu braku zeznań samej ofiary, która, jeśli domaga się sprawiedliwości za wyrządzoną jej krzywdę, jest postrzegana jako winowajczyni lub osoba problematyczna, wynosząc takie kwestie publicznie⁴⁴.

PODSUMOWANIE

Kobiety żyjące w Korei Północnej na ogół nie mają pojęcia, czym są prawa kobiet, a codzienność utwierdza je w przekonaniu, że system, w którym funkcjonują, opierający się na absolutnej pozycji mężczyzny, dyskryminacji, przemocy i uprzedmiotowieniu, jest jedynym słusznym systemem na świecie. Znajdują się wewnątrz hermetycznego społeczeństwa, które wymaga od nich bezwzględnego posłuszeństwa i przyzwolenia na traktowanie jak obywateli drugiej kategorii, mimo że faktyczne utrzymanie państwa zależy właśnie od tych pogardzanych istot. Obywatelki Korei Północnej zajmują się większością działalności przedsiębiorczej, przy tym muszą wykonywać nienagannie obowiązki domowe i zajmować się rodzeniem chłopców, którzy w przyszłości będą walczyć dla państwa. Kobiety, które zostaną zgwałcone w czasie służby w wojsku czy w miejscu pracy, nie próbują poruszać tej kwestii ani dochodzić sprawiedliwości, ponieważ wiedzą, że to one, a nie ich oprawcy będą krytykowane przez północnokoreańskie społeczeństwo z góry zakładające, że akt przemocy seksualnej wystąpił z winy kobiety, dlatego wszystkie doniesienia o takich zjawiskach są negowane oraz ukrywane, zaś ofiary muszą sobie radzić z emocjonalnym bólem same. Problem stanowi także rozpowszechnione zjawisko przemocy domowej. Mężczyzna może znęcać się nad żoną i pozostaje bez winy. Brakuje pomocy

⁴³ *Being a women (...), op. cit.*

⁴⁴ *Ibidem.*

prawnej, wsparcia psychologicznego i ośrodków, w których ofiary przemocy domowej mogłyby szukać pomocy. Psychika kobiet jest tak ukształtowana, że one same czasem uważają, że są przeznaczone przede wszystkim do dźwigania ciężarów życia domowego i posłuszeństwa mężczyźnie. Można wskazać, że mentalność północnokoreańskich kobiet wyrażała się w przysłowiu: „Cnotą każdej kobiety jest nie być zbyt inteligentną”. Większość więzień i obozów w Korei Północnej wypełniona jest przez kobiety, które mogą tam trafić za niewielkie przewinienia, a także za czyny męża lub innych krewnych. Tam spotykają się z torturami, gwałtami i innymi nadużyciami seksualnymi. Patrząc na powyższe argumenty, jasnym staje się, że życie kobiet w Korei Północnej jest wyjątkowo ciężkie. Odtrącone ze strony społeczeństwa oraz państwa, które przypomina sobie o nich, jeśli potrzebuje dodatkowej, darmowej siły roboczej, muszą znajdować sposoby, aby same się ochronić i przetrwać następnego dnia. Stąd tak ważne jest, aby poddać tę alarmującą kwestię głębszym rozważaniom oraz zainteresować nią instytucję, które mimo że nie mogą nakłonić władz Korei Północnej do poszanowania praw człowieka, zwłaszcza kobiet, to powinny oferować pomoc uciekinierkom trafiającym do innych państw, skąd są często deportowane i skazywane na życie w obozach.

BIBLIOGRAFIA

Wydawnictwa zwarte

1. Haggard S., Noland M., *Famine in North Korea Redux?* [w:] „Journal of Asian Economics” vol. 20, no. 4.
2. Haggard S., Noland M., *Gender in Transition: The Case of North Korea*, East-West Center Working Papers, Economics Series, no. 124, November 2011.
3. Kim S., *Revolutionary Mothers: Women in the North Korea Revolution, 1945–1950* [w:] „Comparative Studies in Society and History” vol. 52, no. 4.
4. Ogawa H., *Pochwała czy potępienie – sytuacja kobiet w Korei Północnej* [w:] Rzepliński A., Hosaniak J. (red.) *Korea Północna za zasłoną*, tłum. J. Hosaniak, Warszawa 2004.
5. Park K., *Women and Revolution in North Korea* [w:] „Pacific Affairs” vol. 65, no. 4.
6. Pinkston D. A., *The Asymmetric Strategies of the DPRK* [w:] Berman I. (red.), *The Logic of Irregular War: Asymmetry and America’s Adversaries*, Lanham 2017.
7. Rurarz J. P., *Historia Korei*, Warszawa 2009.
8. Ryang S., *Gender in Oblivion: Women in the Democratic People’s Republic of Korea (North Korea)* [w:] „Journal of Asian and African Studies” vol. 35, no. 3.
9. Weber K., *Wpływ ideologii Juche na politykę Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej* [w:] „Przegląd Geopolityczny” nr 27.

Źródła internetowe

10. Basu K., *Famine*, <https://www.britannica.com/science/famine>.
11. *Being a Women in North Korea*, Asian Boss, 11.08.2017, <https://www.youtube.com/watch?v=jINTJVK1REk&feature=youtu.b>.

12. *Confucianism and The Female Roles in K-dramas*, 26.06.2012, <http://seoulbeats.com/2012/06/confucianism-and-the-female-roles-in-k-dramas/>.
13. Стадневская А., *Права женщин в Северной Корее*, 23.11.2017, <http://www.koreya24.ru/zizn-v-severnoi-koree/prava-zensin-v-severnoi-koree>.
14. Kampschoer C., *Mothers, children, lacking basic nutrition in North Korea: UN food aid chief*, 11.05.2018, <https://news.un.org/en/story/2018/05/1009502>.
15. Kim S., *Why are the majority of North Korean defectors female?*, 31.07.2013, <https://www.nknews.org/2013/07/why-are-the-majority-of-north-korean-defectors-women/>.
16. Korea (Democratic People's Republic of)'s Constitution of 1972 with Amendments through 1998a, https://www.constituteproject.org/constitution/Peoples_Republic_of_Korea_1998.pdf?lang=en.
17. Kyong Hun R., Leinarte D., *Committee on the Elimination of Discrimination against Women examines the reports of the Democratic People's Republic of Korea*, 08.12.2017, <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=22373&LangID=E>.
18. Lim H., *What Life is like for North Korean Women – according to defectors*, 09.09.2018, <https://www.independent.co.uk/world/north-korean-women-rights-kim-jongun-domestic-violence-sexual-harassment-a8525086.html>.
19. Lynch A., *Comfort women*, <https://www.britannica.com/topic/comfort-women>.
20. Mohan M., *Rape and no periods in North Korea's army*, 21.11.2017, <https://www.bbc.com/news/stories-41778470>.
21. *North Korea: Political Prison Camps*, Media Briefing, Amnesty International, 03.05.2011, <https://www.amnesty.org/download/Documents/28000/asa240012011en.pdf>.
22. Орехова А., *Назад в СССР? Шокирующие особенности жизни и быта в Северной Корее*, 23.02.2018, <http://m.woman.ru/rest/medley8/article/216874/>.
23. Park J., *In North Korea, men call the shots, women make the money*, 24.05.2015, <https://www.reuters.com/article/us-northkorea-women/in-north-korea-men-call-the-shots-women-make-the-money-idUSKBN0090Y020150524>.
24. Spezza G., *The Women of North Korea: Mothers and Market Leaders*, 24.04.2013, <https://www.nknews.org/2013/04/the-women-of-north-korea-mothers-and-market-leaders/>.
25. *North Korea: The Role of Women*, czerwiec 1993, <http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-9534.html>.
26. *UN: Expose Abuses of Women in Detention in North Korea*, 06.11.2017, <https://www.hrw.org/news/2017/11/06/un-expose-abuses-women-detention-north-korea>.
27. Yoo-sung K., *Our (party's) wedding: Tying the knot in North Korea*, 29.07.2015, <https://www.nknews.org/2015/07/our-partys-wedding-tying-the-knot-in-n>.

WOMEN'S LIFE IN THE DEMOCRATIC PEOPLE'S REPUBLIC OF KOREA

Abstract: *This article presents the issue of women's life in North Korea. In particular, it addresses the problem of the lack of respect for gender equality in this country and disrespect for women's rights who every day are exposed to physical violence, sexual harassment or rape. In addition, they have to deal with numerous duties, such as keeping a home, raising children and doing work beyond human strength or serving after high school in the army, where they also become the victims of their superiors. The silent consent to this treatment of women results from their historical subordination to male representatives, which was taken from Confucianism.*

Keywords: *North Korea, women, everyday life, sexual violence, labor camps, army*